

“SUKOB FUNDAMENTALIZAMA: KRIŽARSKI RATOWI, DŽIHAD I SAVREMENOST” - Tariq Ali

Prikaz knjige

“THE CLASH OF FUNDAMENTALISMS: CRUSADES, JIHADS AND MODERNITY” - Tariq Ali

Book review

Almir PUSTAHIJA

Knjiga Tariqa Alija, *The Clash of Fundamentalisms: Crusades, Jihads and Modernity (Sukob fundamentalizama: križarski ratovi, džihad i savremenost)*, objavljena je u izdanju Verso, London/ New York 2002. godine, (ISBN: 1-85984-457-X) u kontekstu novog vala terorizma, pogrešnih i malicioznih interpretacija islama – kao i refleksije istih i na Bosnu i Hercegovinu zaslužuje ponovno čitanje i kontekstualiziranje ključnih argumenata iz ove knjige.

Osim što ima izuzetno bogat opus, Tariq Ali je autor kojeg je teško svrstati i u ideološkom i u disciplinarnom smislu. On je historičar, filozof, sociolog, ali i pisac historijskih romana koji su dobili status svjetskih bestselera. Lista njegove bibliografije sastoji se od 40. knjiga između kojih izdajamo *Fear of Mirrors (Strah od ogledala)* koja govori o Njemačkoj nakon ujedinjenja 1990. godine, *Speaking of Empire and Resistance* koja sadrži intervju Tariqa Alija i sa temama koje su dominirale diljem svijeta početkom novog milenija, zatim *Shadows of the pomegranate tree (Sjene narova drveta)* i *The book of Saladin (Knjiga Salahuddinova)* koji pripadaju sferi historijskih romana, itd. Njegova djela svjedoče o širini i multidisciplinarnosti, ali i o ideološkoj orijentaciji. Svoje lične stavove nikada nije krio iza teorijske zavjese, pa se može reći da je njegova interpretacija svjetskih previranja gotovo namjerno obojena ljevičarskom i anti-imperijalističkom ideologijom.

Sveukupno posmatrajući knjiga *Sukob fundamentalizama* govori o sukobu zapadnog imperijalističkog fundamentalizma predvođenog Sjedinjenim Američkim Državama i muslimanskog religijskog fundamentalizma.

Međutim, kada uđemo u suštinsko razmatranje tematike dolazimo do mišljenja da nam sam naslov ne može adekvatno i sadržinski odrediti tematske razmjere knjige.

Sukob fundamentalizama nije knjiga koja se bavi primarno događajem koji se desio u SAD-u od 11. septembra 2001. godine (9/11). To je samo povod, a stvarna autorova namjera je analiza historijskih previranja koja su predhodila pomenutom događaju.

Moglo bi se reći da je *Sukob fundamentalizama* napisan u Alijevom prepoznatljivom interdisciplinarnom stilu, i da je to knjiga o političkoj historiji islama i o uzrocima muslimanskog fundamentalizma. Ali ovu političku historiju karakteriše i autoetnografskim pristupom, pa pored interpretacije i tumačenja historijskih kontradikcija, čitalac dobija i iskustvena autobiografska svjedočenja pojedinih događaja važnih za ključne autorove teze. Za Tariqa Alija možemo reći da je ozbiljan kritičar ekstremističkih interpretacija islama, posebno onih koja izazivaju lokalne i svjetske sigurnosne prijetnje.

Međutim, on također dubinski sagledava uzroke koji su doveli do 11. septembra. Stereotipe o uzrocima islamskog fundamentalizma on pobija o dekonstrukciji imperijalističke historije Zapada i insistira na tome da je ono što je proizašlo iz te historije također vrsta fundamentalizma, koja je moćnija i po njemu, možda i opasnija od onog koji se naziva islamskim fundamentalizmom. Očekivano, Tariq Ali je veliku pažnju posvetio pitanju Izraela, Palestine i Arapa, sa posebnim osvrtom na interesno-historijsko savezništvo između SAD-a i Izraela koji tretira kao ključni izazov i uzrok sigurnosnog problema i preko kojeg se zapravo i produkuju sukobi dvaju fundamentalizama, muslimanskog religijskog i zapadnog imperijalističkog.

U prvom poglavlju koji nosi naziv: *Mule i Heretici*, u već pomenutom autoetnografskom stilu, Ali nas upoznaje sa uzrocima ignorantskog odnosa prema islamu jedne cijele generacije dijela intelektualne elite u Pakistanu u vrijeme njegovog sazrijevanja. Autor priznaje da ga je probudila agresivna i neselektivna anti-islamska propaganda koje je postao svjestan 90- tih nakon Zaljevskog rata. Odrastao u ateističkom i komunističkom porodičnom krugu, Ali je u djetinjstvu i ranoj mladosti bio nesvjestan islamske tradicije. Međutim, svijest o manipulaciji i namjernom imperijalnom iskrivljavanju te tradicije, natjerala ga je da gotovo kompulsivno istražuje bibliografske izvore i da komparativno istražuje uzroke sukoba Zapadnog i islamskog kulturološkog kruga. Dostupna literatura nije davala dovoljne odgovore, te je Tariq Ali i nekoliko godina proveo na putovanjima terenski istražujući ključna pitanja koja su ga zanimala. Refleksije tih putovanja vidimo i danas u njegovim brojnim djelima, ali su ona posebno obilježila i njegovih pet romana, koja sačinjavaju islamski kvintet: *Sjena Narova Drveta; Sultan u Palermu; Knjiga Sahahhudinova, Kamena Žena i Noć zlatnog leptira*.

Tariq Ali u drugom poglavlju svjedoči i obrađuje historijski koncept reakcionarnog trenda u islamu, odnosno vehabizma i njegovih korijena čije je sjeme posijao Muhammed Ibn Abdulvehab. Sama ideja vehabizma doživljava prekretnicu onoga trenutka kada njen ideolog Ibn Abdulvehab počinje provoditi u djela sve ono što je pripovijedao, pronalazeći utočište među klericima. Poslije četvorogodišnjeg lutanja Ibn Abdulvehab 1744. godine u gradiću-državi Al Diriju (*Ad-Diriyyah*) u pokrajini Nedžd (Saudijska Arabija) pronalazi Muhammeda Ibn Sauda zloglasnog političkog vođu (*emira*), kasnije utemeljitelja buduće saudijske kraljevske dinastije, koji ga oduševljeno prima, pronalazeći u istom dobrom prilikom u zadovoljavanju vojnih apetita, i ujedno postavljajući ispred Ibn Abdulvehaba dva ograničenja na koje ovaj pristaje (odanost i prešućivanje u pljačkama *nevjernika*).

Alijeva analiza o utjecaju vehabizma na razvoj onoga što se na Zapadu pojednostavljeno naziva *islamskim fundamentalizmom* važna je i za bosanskohercegovački kontekst. Zbog toga bi čitanje *Sukoba fundamentalizama* trebalo biti jedna od početnih referenci za sve one koji se bave sagledavanjem suštinskih uzroka, ali i razvijanja ozbiljnih programa prevencije terorizma.

Suštinu ovog dijela knjige karakteriše i analiza upliva cionizma kao sekularnog jevrejskog nacionalizma poslije Drugog svjetskog rata na područje Palestine sa ogromnom destabilizacijom u kulturi muslimana, kršćana i arapskih jevreja. Učeci od socijalista, marksista i anarholiberala, Ali tek po dolasku u Britaniju, dolazi do spoznaje o *El-Nakbi* (katastrofi) koja je došla sa cionističkim doseljenicima, noseći sa sobom progon, izolaciju, segregaciju, reprekusije prema palestinskom narodu, gdje se većina novih građana te države sklonila u carstvo laži, prešućujući i/ili učestvovajući u tim događajima. Zbog toga on navodi svjedočanstva koja ilustriraju bezkrupuloznost zapadne vanjske politike po tom pitanju, ali i politike uopšte. U to ime autor navodi stav filozofa Yeshayahua Leibowitza, osobu koja je prva upotrijebila sintagmu judeo-nacizma, a koji je izjavio: „Okupacija je uništila sve što je bilo dobro i razorila moralnu infrastrukturu na kojoj je počivalo izraelsko društvo. Zaustavimo ovaj marš... i izgradimo novo društvo, očišćeno od militarizama i tlačenja drugih, ako ne želimo da nam se dogodi i gore... Ja optužujem sebe što sve ovo znam, a opet premalo vrištim, a prečesto šutim... “ (str.150).

U najvećem dijelu ovog poglavlja autor se bavi svojom domovinom, Pakistanom. Za Alija ona predstavlja ideološku državu iz kojih su proizašli progoni Hindusa, Siká i Muslimana, kao i ogromnih razaranja u vremenu njegovog djetinjstva ilustrirajući događaje i dešavanja u drugom djelu dvadesetog vijeka.

Nakon Pakistanskih analiza slijede autobiografski duboki i upečatljivi događaji u Afganistanu, u kojima autor otkriva stvarnu poziciju u historijskom, ali i modernom kontekstu zemlje i njenih međunarodnih odnosa, s posebnim aspektom u odnosu prema njoj. Također, Ali se osvrće na ogromne političko-sigurnosne turbulencije unutar zemlje, sukobe, podjele i konstantnu nestabilnost. Afganistan predstavlja klasičan školski primjer žrtve, koja je proistakla od strane američke imperijalističke dominacije, usmjerene protiv Rusije, što primjećujemo i kroz nesebičnu pomoć mudžahedinima od strane CIA-e. Ovaj argument Tariq Ali potvrđuje citatom iz intervjua sa Zbigniewom Brzezinskiim objavljenog u francuskom nedjeljniku *Le Nouvel Observateur* 1998.godine: „Šta je važnije za historiju svijeta? Talibani ili raspad sovjetske imperije? Nekoliko sumanutih muslimana ili oslobađanje Srednje Evrope i okončanje Hladnog rata? (str.226).

Tariq Ali u četvrtom djelu knjige započinje osvrtom na historiju imperijalizma Sjedinjenih Američkih Država. U ideološkoj atmosferi želja za dominacijom Sjedinjenih Američkih Država podržana vojnim napretkom dolazi još više u sam epicentar svjetskih političkih i sigurnosnih odnosa. Ali ističe historijsku umješanost Amerike, kako direktnu tako i indirektnu, u ekonomske, vojne i političke fluktuacije u svijetu. Prema Aliju, prioritet SAD-a je iskorjenjavanje svega što ima predznak *komunističko*, da bi se na ta mjesta inkorporirao predznak *kapitalističko* u svakom smislu te riječi.

Poslije 11. septembra sintagma *anti Amerikanizma* izražajna je posebno kod vjerskih fundamentalista bez obzira kojem vjerskom korpusu pripadaju. Iako ta činjenica levitira, čvrstog stajališta smo da se Sjedinjene Američke Države od tog trenutka nalaze pred prostim pitanjem i enigmom „Zašto su se dojučerašnji talibanski saveznici okrenuli protiv nas“? Ne razmatrajući i ne čekajući da im se ponudi odgovor, krenuli su u obračun protiv terorizma koji je direktno usmjeren protiv njih, dajući sebi uslovno rečeno ulogu svjetskog *sudije i kadije*, zanemarujući terorizam drugačije *boje* koji se dešava drugdje u svijetu.

Odnos prema islamu, muslimanima uopšte kao i o fundamentalizmu i njegovim nadanjima, Ali obrazlaže i ujedno završava cjelinu pod naslovom *Pismo mladom muslimanu*

u kome detektuje lični stav i kritički se osvrće na religiju u globalnom obliku, govoreći u manipulaciji u religiji, o istinskim vjernicima koji se bore za siromašne, a koji su u većini slučajeva u sukobu sa organiziranom religijom. Osim toga postoji i ogroman izazov u Američkom imperijalnom korištenju islama kao takvog i fundamentalistima imperije koji se ne tako lako mogu nadmašiti. U tom segmentu Tariq Ali stavlja u fokus reformu koju je neophodno izvršiti u oslobađanju od suludog konzervatizma i fundamentalističke zaostalosti istovremeno sa idejom o otvorenim vratima islama u svijetu, sa novim naprednijim idejama koje se trebaju desiti isključivo iznutra.

Knjiga predstavlja snažan pokretač za stvarno i suštinsko razumjevanje istine u sukobima, između Islama i Zapada, kao i svjetske politike u cjelini. Ali nastoji objasniti historijske korijene napada 11. septembra, kao i pružiti pozadinu odnosa između Indije i Pakistana, izraelsko-arapskih sukoba i tema koje se odnose na islamski identitet i politiku. Ova knjiga je snažno obojena i autorovim vlastitim stajalištima o protivljenju vanjske politike Sjedinjenih Američkih Država kroz koju kritikuje globalizaciju i njen uticaju na zemlje Trećeg svijeta koji se često previđa u zapadnom diskursu.

Zaključujemo da je riječ o djelu koje nam značajno pomaže razumjeti historijsko-političke aspekte u svijetu, geopolitička previranja, sigurnosna shvatanja i izazove, moć velikih i nemoć siromašnih, dešavanja koja su i u sadašnjosti tu, oko nas. Stoga Alijev *Sukob fundamentalizama* zaslužuje pomno proučavanje i ponovno čitanje. Također, riječ je o djelu koje nam daje usmjerenje, pa i upozorenje da bi što bolje razumjeli kompletnu situaciju političkog svijeta koje nas okružuje, a koji se izravno reflektuje i na Bosnu i Hercegovinu. Neizvjesna budućnost na globalnom planu, kao i rast potencijala terorista od akademske zajednice zahtijeva dubinsku analizu i sagledavanje problema iz različitih uglova. Sa Tariqom Alijem, koji je po mnogima kontraverzan autor, možemo se slagati ili ne slagati, ali ga svakako moramo čitati i pokušati razumjeti.

Biografija

Almir Pustahija, diplomirao na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, gdje također upisuje postdiplomski studij i magistrira 2012. godine. Duži vremenski period obavljao je dužnosti u službi javne i privatne sigurnosti. Trenutno je doktorant na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, gdje je i angažovan kao saradnik na nastavnom predmetu *Sistemi privatne sigurnosti*.

apustahija-ds@fkn.unsa.ba